

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

F. Richardt del.

C.A. Reitzels Forlag

Em. Barenzen & Co lith.

LANGESÖ
i Fyen.

LANGESØ

i Fyen.

Denne gamle Gaard ligger i Bigersløv Sogn, Stovby Herred, omtrent 2 Mile Nordvest for Odense ved den sydøstlige Bred af den lange, krumme Sø, der rimeligvis bar dette Navn længe før Gaarden blev til. Beliggenheden er meget smuk i Udkanten af den grønne Skov med den venlige Sø foran sig og hinsides Søen Udsigt til Marker og Enge, imellem hvilke enkelte Gaarde ligge spredte. Gaardens Bygninger ere opførte i Slutningen af forrige Aarhundrede istedetfor den gamle forfaldne Bindingsværks Bygning fra 1554: bestaet har Gaarden aldrig været. Hovedbygningen bestaaer af tre grundmurrede Kænger, den midterste to Etager høi med blaat Tegltag, de to andre hver paa een Etage med rødt Tegltag.

Kangesø var som Bondegaard alt til i Dronning Margrethes Tid, da det tilhørte den rige og mægtige Hr. Berneke Skinkel, Ridder, til Frøsbjerg og Jversnæs — nu Vedelsborg, — Lehnsmænd paa Hindsgavl og Nugaard med Vendsø og Skovby Herreder: han havde disse tvende Lehn i Pant for 6000 Mark, af hvilke dog de 4000 Mark, Hindsgavl stod for, ikke vare betalte, men blot en Gave af Kong Erik og Dronning Margrethe, hvorfør Pantet i Aaret 1492 fradømedes hans Arvinger. Hr. Berneke Skinkel var den første Mand af Slægten med de tre Sønlade i Baabenet, som kom ind i Landet, hvilket skete i en Tid da Landet overfømmedes af Lybftere; han spillede en vigtig Rolle under Dronning Margrethes og Begyndelsen af Erik af Pommerns Regjering og tog endnu ivrig Deel i den holsteenske Krig ved fra Hindsgavl og andre Havne at udsende Kapere og opbringe Hansændernes Skibe, en meget indbringende og kun lidt farlig Naade at føre Krigen paa. De to Gaarde Kangesø og Dallund har han vist fra først af ladet anlægge paa Stovfjord eller Dværbrev, hvorfra han som Pantnaver af alt Krongodtet har høvt god Læilighed til at erhverve sig en stor Deel i denne Egn; disse Gaarde forekomme neppe før hans Tid, men ere siden i hans Arvingers Besiddelse tilligemed meget mere Gods i denne Deel af Skovby Herred.

Hr. Berneke Skinkel døde 1418, hvorefter Kangesø og Dallund, maaſtee ogsaa Margaard, tilfaldt hans Datter, Sidſel eller Cæcille, der var gift med Hr. Peder Hogenſkild, Ridder, Lehnsmænd paa Hagenſkov, Rigenſ Raad, der døde henimod Aaret 1475, hvorimod hans Gule, Fru Cæcille Skinkel, endnu levede 1483. Deres eneste Datter, Cæcille Hogenſkild, blev gift med Hr. Iven Geertſøn Bryſke, der endnu levede 1469, men døde før ſin Frue, ſom levede indtil henimod Aaret 1498. Gaarden kom ſaaledes til den mærkelige Familie Bryſke, om hvilken det hedder: „der vare kunſt ſaa Bryſker og de vare onde!“ De udgaves for at nedſtamme fra den ſkotte Kongefamilie Bruce, men uden mindſte Grund; Familien er tværtimod ægte danſk og har inderſt Navn af Bruſt Herred i Jylland. Efter Moderens Død arbejdede Børnene Dallund, Margaard og Kangesø, og 1499 tog Knud Bryſke et Vidne af Stovby Herred at Kangesø var et frit Fiſkevand til Hr. Bernike Skinkels Arvinger, hvortil aldrig nogen Anden havde kjendt ſig Lov eller Deel eller fiſket deri uden deres Tilladelse, og at Knud Bryſke havde en Eng i Tagemoſe ved Margaard ſom havde ligget til Kangesøes Gaard af Arildstid, hvilket bekræftedes 1502. I Aaret 1504 ſolgte Knud Bryſke Kangesø og Kangesøesgaard og Gnemærke til ſin Broder Eiler Bryſke til Dallund, og Aaret efter toges Tingvidne paa at Hr. Hogenſkild og Fru Cæcille og ſiden deres Efterkommere havde Kangesø Gaard og Gnemærke med ſin rette Tilliggelse uliſket og uſkæret til denne Dag for et frit Gnemærke og at ogsaa Bent (Bernike) Skinkel havde denne Eiendom uliſket og uſkæret i ſin Tid. Aaret efter ſiddante Kong Hans ved ſit ſjerde Dombrev Eiler Bryſke til Dallund baade Kangesø, Margaard og Margaards Mølle, hvilke alle tre vare beboede af Bønder, ligesom de ogsaa, ſom uſrie Gaarde, ſvarede Tiende til Præſten: en Herregaard var Kangesø alſaa endnu iſte blevet, men kunſt en Brydiegaard eller Voldsgaard, lidet bedre end en ſædvanlig Bondegaard. 1507 ſjødede Rene Jvers Datter (Bryſke), Lemme Grimſ Eſter, ſin

LANGESÖ

i Fyen.

Arvepart efter sin Broder Peer Brysffe, som var $\frac{1}{4}$ af Langejædsgaard, til sin Broder Eiler Brysffe; denne døde Aar 1529, hvorefter Sønnen Antonius eller Tønne Brysffe arvede Langejæ, som han først gjorde til en Herregaard ved at lægge Gods derill og selv der at tage Ophold, hvorved det blev en fuldkommen Sædegaard. Allerede 1521 havde Eiler Brysffe havt Strid med Jacob Norby til Uggerstevgaard om Grændseffjel, hvilket forfattedes af Sønnen, der 1529 maatte føre Proces med Jacob Norby om Skovhugt i Gaardens Gnemærker. Aar 1533 overdrog Antonius sin Andeel i Dallund til Broderen Geert Brysffe, hvem denne Hovedgaard var tilfaldet; 1539 fik han Bevilling at maatte indløse Bispenberg Birk og at beholde det uafstøft sin Livstid; 1540 var han Kongens Secretair og blev sendt i et kongeligt Brevde til Sverrig; 1544 blev han Rigets Raad og Rigskantsler; 1546 forlehnet med Dønske Provsti, som bestemtes herefter at skulle være Rigens Kantslers Lovning; fra nu af foretommer han hyppigt i alle offentlige Sager og afsagde ifte sjældent sine Dømme og Stævninger paa sin Hovedgaard Langejæ; 1551 foretoges først et enbelligt Skifte imellem ham og hans Søskende, ved hvilken Leilighed han fik Langejæ Hovedgaard, lille Langejæ, Bønevig, Sæerud, Amager, Tverflov, Ballen og Rue, alt i Gaardens nærmeste Omegn. Først i Aaret 1554 ombyggede Kantsleren den gamle Gaard, som laae lidt østligere ved Enden af Sæen og var meget uanselig, men hyormed han dog hidtil havde ladet sig nøie. Stueetagen paa den nye Bygning skal have været tre Etager høj, hvorved dog Kjelderens formodentlig er regnet med; Indgangen var giennem et rundt Taarn med Spir, fornedes Grundmuur, foroven Bindingsværk, tækket med Skifer, hvilket laae ud imod Sæen; over Døren sad en Steen med følgende Indskrift: Ao. Domini 1554 fieri me fecit Antonius Brysffe, eius temporis regni danici Cantzellarus, sæv ætatis Ao. 54*). Samme Aar blev Kantsleren forlehnet med Cantordømmet i Ribe Domcapitel, samt mødte i Efsborg med de øvrige Commissarier ved Grændsestidighederens Afgjorelse mellem Danmark og Sverrig; 1563 tog han en virksom Deel i at bilægge sin Naboes, Hans Norby til Uggerstevgaards, berygtede Strid med Bispen i Dønske, hoor Hans Norby vistnok kunde taffe Kantslerens Mellemkomst for at han slap derfra med en Afgigt; 1565 laante han Kongen 2233 Daler til at betale Soldaterne med og fik derfor Gods i Gadsbølle og Stalbjerg i Bis-

senbjerg Sogn i Pant; 1566 døde han, uden nogenstunde at have været gift, og blev begravet i Vigersløv Kirke, hvor hans Gravmonument endnu findes.

Langejæ tilfaldt efter Kantslerens Død hans Søster Eidsel eller Cecilie Brysffe, der havde været gift med den 1560 afdøde Eskild Gise til Gundersløvholm; hun opholdt sig paa Langejæ og døde der 1573. Da hun ingen Børn efterlod sig, tilfaldt Gaarden hendes Brodersønner, af hvilke Tønne Brysffe, der ligesom Farbroderen forblev ugift, skrives til Langejæ. Han arvedes af sine Brødre, Carl Brysffe til Margaard og Eiler Brysffe til Dallund, af hvilke den første maa have faaet Langejæ, som efter hans Død i Aaret 1613 tilfaldt Sønnen Truid Brysffe til Margaard, Hærridskjær, Ratholm og Gammel-Estrup, i hvilken sidste Gaard han eiede en Trediedeel, som han 1616 solgte til Eskte Broz; han var meget rig, da han, som sidste Mand af Slægten, efterhaanden arvede Familiens fleste Eiendomme; 1619 fik han Tingvidne for at den Jord, Olam kaldet, ifte havde været brugt af andre end Langejæes Eiere, 1620 ved Mageffite med Kongen nogle Stykker Jord og Skovsparter, som hidtil havde ligget til Vigersløv Præstegaard. Truid Brysffe solgte Langejæ, som det synes til Frederik Markdanner til Rønningesøgaard, der 1624 skal have eiet den og Aaret efter have overladt den til sin Broder Captain Hans Markdanner, som dog blev indført deri af Ridmænd i Aaret 1629, altsaa ifølge Execution og Indførsel for Tilgobehavende, som hans Frue, Anna Bensins, Fader Wendix Bensin havde hos Gaardens tidligere Eier; hendes Søster, Margrethe Bensin, var Medeier og fik af Svogeren dennes og Friends Andeel i Gaarden 1631, da hun blev gift med Jochem von Buchwald, som saaledes blev Eier af Langejæ. Han forøgede i Aarene 1637—39 det tilliggende siden Truid Brysffes Tid næsten ganske adskiltede Gods ved Kjøb af nogle Gaarde i Vigersløv Sogn og døde før 1650, da hans enkefrue fik sig udlagt endeel Gods for de Benge, hvormed hun havde forstrakt Kronen; 1653 kjøbte hun endvidere 7 Gaarde i Sønderjæ og døde 1666, efterladende sine tre Børn Langejæ, som udgjorde 36 Tdr. Hartkorn til Hovedgaarden med 1 Mølle, 14 Gaarde og Huse i Vigersløv Sogn i Rødemølle, Rue, Gamle Ballen, Morud, Rakeinchuse, Rødelev, Skovsgaard og Hartkorn, 7 Gaarde i Sønderjæ Sogn og By, 1 Gaard i Bøbe i Bøslinge Sogn, ialt 1 Mølle og 22 Gaarde og Huse med 131 $\frac{1}{2}$ Td. Hartkorn efter Matricken af 1664 eller ligesaamange Lønder Korn — Rug og Byg — i aarlig Afgift, hvilket dog meget snart steg til 146 $\frac{1}{2}$ Td. Hartkorn, da netop i disse Aar tre Goddeiere i Herredet vare under Concurs, saa at der var god Leilighed til at kjøbe beleiligt liggende Bøndergods. Efter Fru Mar-

*) Antonius Brysffe, paa sin Tid Danmarks Rigets Kantsler, lod mig seere 1554, i sin Alders 54de Aar.

LANGES Æ

i Fyen.

gretke Wensius Død bestyrede den ældste Søn, Ditlev von Buchwald, paa sine Søstrenes Vegne Langes Æ indtil 1668, da Broderen Bendix Hans von Buchwald fik Skjøde paa de Andres Deel; han foragde Sobst meget betydeligt, saaledes 1675 med Wigerløw og Bøslinge Kirker med Kirketiender og Jus patronatus, — som Statu nu begyndte at bortselge planmæssigt, — samt i Aarene 1667—79 med en Mængde Bøndergaarde. Imidlertid var Tiden til at kjøbe Jordegods dengang ikke heldigt valgt, thi Prisene faldt bestandigt, og ved Buchwalds Død i Aaret 1684 erklærede de af Kongen udnevnte Stifteforvaltere, at der, naar Gjelden var betalt og alle Commissionsomkostninger erlagte, neppe vilde blive andet tilbage end den store Solvande, som stod i Pant hos Borgemeesteren i Aflens, saafremt den nu strax kunde blive indløst med 3 Rdl. 2 Mk. 9 Sk.; ved Voets endelige Døjsjøreise i Aaret 1695 fik Børnene dog 1200 Rdl. til Beslag.

Langes kjøbte i Aaret 1684 Amtmand Adolph Hans von Holsten til Gjelstov, hvis Efterkommere have besiddet Gaarden siden. Den bestod efter Matriklen af 1690—88 af 25 Td. 6 Sp. 2 Fok. Ager og Engs 3 Td. 1 Sp. Skovskubs Hartorn under Hovedgaarden med 186 Tdr. Hartorn Bøndergods, nemlig 1 Mølle, 17 Gaarde og Huse i Wigerløws Sogn i Rue, Farstrup, Øl. Vallen, Ny Vallen, Snagedal, Kødemølle, Nyfæste, Morud, Kellemoje, Katsinehuje, 16 Gaarde i Sønderis Sogn og By, 2 Gaarde i Bøslinge Sogn i Bøde, ialt 1 Mølle og 35 Gaarde og Huse: dertil Wigerløw og Bøslinge Sognes Kirketiender, matrikulerede for 60½ Td. Hartorn.

Familien Holsten sammenblandes hyppigt med den mellenborgske Slægt Holstein, som er meget talrig her i Landet og i Besiddelse af Grevskaberne Holsteinborg og Ledreborg, medens Holstenerne for Diebliffet ere i Besiddelse af Baronierne Holstenshus og Kehn samt det Charistiske Fideicommiss. Familien Holsten er fra Slottet Bernfels i Franken, ved Regalsfloden i Nærheden af Anspach i Kongeriget Bayern, hvilket Slot den skal have tilkjøbt sig i Aaret 1284. Den fattige frankiske Adel havde altid for Slik at gjøre Krigshaandværket til sit Levebrød, navnlig de yngre Søønner, og en saadan har formodentlig den Arentd von Holsten været, der tjente Spanierne som Oberst i den nederlandsk Krig og senere blev gift med Margrethe von Halle fra Oldenburg, som rimeligvis var beslaglet med Ransauerne paa Breitenburg, hvor den berømte Henrik Ransau var gift med Christine von Halle, der medbragte ham store Rigdomme; dette Slægtskab har vel givet Anledning

til at Arentd von Holsten flyttede til Holsteen, hvor han eiede en Gaard i Winsen, en Bondeby i Kallentirchen Sogn i Segeberg Amt, og Ransauerne vare senere i lang Tid Patroner for hans Efterkommere. Hans Søn Claus von Holsten tjente mange Potentater, seneft Christian den Fjerde som Oberst og blev 1643 dræbt paa sin Gaard af de Svenske ved deres Indfald i Holsteen. Af hans Børn havde Landraad Ditlev Ransau taget den næstældste Søn, Adolph Hans von Holsten, til sig som et halvt Aars gammel Børn, da Foreldrenes Kaar rimeligvis kun vare ringe, efterjom Faderen drog om i Krigen i forskjellige Herrerens Tjeneste og Moderen fulgte ham. Landraaden opdrog Drengen i ni Aar og testamenterede ham ved sin Død 6000 Rdl.; hans Enke fortsatte det begyndte Værk i nogle Aar, indtil Børnets Foreldre kom hjem, da det kom til dem paa Bøtternhøjen i Høhenvestedt Sogn mellem Reudsborg og Iseho, men efter Mandens Død flygtede Enken til Hamborg, da Fru Dortha Ransau tog sig af Drengen og 1645 sendte ham til Sorø, hvor han og tre andre Holstener paa femte Aar under en Hofmeesters Veiledning lærte alle adelige Exercitia, saafom Riden, Fægten, Dandien, Tegning, Frank og Italiensk, og hvor der i den Tid studerede 56 unge Adelmænd; da han var 20 Aar gammel forlod han Sorø og studerede derefter i hveud 3 Aar paa sin Moders Befostning ved tydske Univerkiteter. Medens han var i Wittenberg blev han af Grev Christian Ransau taget med i det store og pragtfulde Følge, hvormed han 1651 som dansk Gesandt drog til Wien for af Keiseren at modtage Belehningen med Holstein. Efter fulvænte Studeringer kom Holsten hjem, og blev da af sin Patron Grev Ransau atter taget med paa dennes Gesandtskabsreise til Regensburg, hvor Grevens forblev næsten et Aar og imidlertid bevarrede hos sig over 70 Chur- og fyrstelige Personer og overværede den romerske Konge Ferdinand den Tredies og Keiserinde Leonores Krøning; paa Tilbagereisen fra Ambassaden besøgte en Mængde tydske Goffer, hvor Gesanden havde at underhandle paa Kongens Vegne, saa at de fra Regensburg af ved deres Hjemkomst havde opvariet 74 fyrstelige Personer. Efter et halvt Aars Forløb lod hans Moder ham reise udenlands i to Aar til Holland, hvor han studerede ½ Aar i Leiden, til England, Frankrig, hvor han blev i hveud et Aar og opholdt sig 6 Maaneder i Saumur for atter at lære at ride, sægte og dandie. Efter sin Hjemkomst var han hos Grev Ransau i fire Maaneder og blev derefter i Aaret 1656 ved dennes Indflydelse antaget som Raad og Hofmeester hos den unge Prinds Christian August af Slesvig-Holsteen-Nordborg. 1657 fulgte han Prindsen til Sorø, hvor denne var paa tredie Aar og imidlertid af Kongen blev holdt fri i Exercitier, Stue-

LANGESØ

i Fyen.

dier saa og med Taffel. Ved Juletider 1659 forløb han med Prindsen Sora og var paa Nordborg om Vinteren og om Foraaret 1660 reiste de udenlands, blot med to Tjenere. De besøgte adskillige tydske Fyrstehoffer af Prindsens Paarørende, vare i 5 Maaneder i Gen, hvor Hertugen lærte at ride, fægte og danske, og 3 Maaneder i Saumur, hvilke anvendtes til de samme Ovelser; Paris besøgtes set ikke. Derefter til Spanien, Portugal og Ceuta i Marokko: en Rejse til Fes og Marokko med en portugisisk Gejandt opgaves for Hedens og Færernes Skyld. Fra Madrid drog de Reisende i Kong Philips Følge til Buentarabia paa den franske Grændse, hvor Ludvig den Fjortendes Vilager med den spanske Prindsesse bivaanedes; derefter til Paris, hvor de bivaandede de Rysformædes Indtog, til Schweiz, Italien, Sicilien og Malta: overalt modtoges Prindsen med den største Forekommenhed og fik Leilighed til at see Alt. I Rom blev han i 7 Maaneder og dog dagligen Undervisning i at ride og fægte, samt i Mathematik af den berømte Jesuit Peter Athanasius Kircherus, der var hos dem hver Dag; derefter hjem over Paris og Bryssel: de ankom til Nordborg med Mai Maanedes Udgang 1663. Da den regjerende Hertug imidlertid var død, blev Holsten sendt til Kjøbenhavn, hvor han af Kongen paa de tre Prindsers Vegne forskjenedes med Hertugdømmet i October Maaned 1663, og næste Foraar forløb han sin Tjeneste, da den unge Hertug — som han i sine Optegnelse, ogsaa medens han var hans Hofmester, aldrig unlader at sige sin Færr, — drog til Constantinopel. Kongen udnævnte nu Holsten til Hofraad, hvoester denne gifte sig den 10 Nov. 1664 med Anna Margrethe von Podelvsk fra Gram, der døde Aaret efter af Vænetopper i Kjøbenhavn, hvor Holstens store Velynder Grev Rantzau — en Tid lang altsformaaende Minister — imidlertid var død i Aaret 1663, men Holsten havde fundet en anden i Statsholder siden Storkantsler Grev Ahlefeld og reiste i dennes Følge, da han som Ambassador gif til Jelle, Hannover og Kassel, fulgte ham til Suurbrønden i Spaa og derefter paa en Rejse langs Rhinen over Holland, Oldenburg og hjem til Kjøbenhavn. 1667 hjøbte han Ojselfov i Fyen, gifte sig 1668 med Ida Kathlov fra Gærbø, fulgte i Storkantslerens Suite 1676 Kongen paa Feltoget i Estaaen, fik 1677 Befaling at udfribe Esolf i Fyns Stift, blev derefter Amtmand over Lønder, Åpenrade og Lyngomlofers Amt, hvor han blev i næsten tre Aar, fik 1683 Befaling at deeltage i Matrifelens Indretning i Kolbinghus og Sjærsøholms Amt, hjøbte 1684 Langesø, blev 1686 Justitsraad og døde 2 Januar 1694 paa Langesø. — 1684 havde han paa sin og ældste Søns Livstid af Latinholten i Densse faaet Livsfæste paa Kongetienden af Wigersløv Sogn, hjøbte

1687 Kongetienden af Bøslinge Sogn og til forskjellige Tider 6 Gaarde i Sønderø Sogn. Adolph Hans von Holstens Liv og Levnet er her beskrevet saa ubørligen for at give et ret tydeligt Billede af en Repræsentant for den fattige tydske Adels, som efter Souverænitærens Indførelse kom herind og trængte den danske Adels ud af de fleste Landeieendomme ligesom af næsten al Indflydelse ved Høve. Man seer ham under en mægtig holsteensk Families Protection erholde en meget omhyggelig Opdragelse og derefter tilbringe stærke Dele af sit Liv i en tjenende Stilling hos en lille sledivigt Prinds, hos Rantzauer og Ahlefelder, men i denne Stilling at erhverve en Formue, gjøre anseelige Giftermaal og i rette Tid høre to smukke Godser: hans Efterkommere have siden stedse hørt til Landets anseteste Familier, uden egentlig at have været andet end Militaire og Godeieere; endnu maa bemærkes ved hans Optegnelse at han aldrig falder Sledivig andet end Holsteen. Adolph Hans von Holstens Enke, Ida Kathlov, beholdt Godserne og sit samme Aar, han døde, Tom for at de Beboere af Wigersløv og Bøslinge Sogne, som ingen Tænde sparede, hver skulde betale 8 St. om Aaret til Kirken; hun har Dørd for at have været streng imod Bønderne, men foragtede ingenlunde Formuen, der ved hendes Død i Aaret 1700 kunns vurderedes til 8953 Rdl. i Mk. 4 St. Sennen Godske Ditlev von Holsten arbejdede ved Vedtræksning Langesø, men hans hele Arvepart var kunns tæret for 1989 Rdl. 3 Mk. 9½ St., hvilket var en Broderlob; hvad Gaarden kunde være mere værd maatte han tilsvare sine Godskende. Siden fik han Hindstrup efter sin ældste Broders Død, deeltog med sin Families nedværede Tapperhed i de danske Troppers Krig i Flændern og England, blev Major for den sleslandske Infanteri og gif af som Oberst. Han erhvervede sig nogen Formue ved de dengang tilladte Plyndringer, hvilket i Forening med hans Fædrenars og hans Kommanders Midler jatte ham ifstand til betydeligt at forege det Langesø tilliggende Jordegods; saaledes hjøbte han alene i Wigersløv Sogn 11 Gaarde og 3 Bol, 1718 af ret bortfolgte Ryttergods for 4910 Rdl. 60 St. 221 Ld. Hartorn, som han dog maatte dele med to Andre, af Densse Hospitals Gods for 2093 Rdl. 2 Mk. i Wigersløv Sogn Haarby Mølle for 2000 Rdl.; derimod hjøbte Kongen igjen af ham Gods for 3039 Rdl. 86 St.; for en Gaard paa 6 Ld. Hartorn i Taagerud i Wigersløv Sogn gav han 1726 600 Rdl.; af Bøndergodset lagde han 25 Ld. Hartorn under Hovedgaarden. 1709 blev han gift med Elisabeth Sophie von Knuth, der medbragte ham 10,000 Rdl. 1723 oprettede han af Hindstrupgaard Stamhuset Holstenshuus paa 680 Ld. Hartorn og lagde 1740 ved sit Testament ogsaa Langesø paa 486 Ld. 2 Stp. 1 Fd.

LANGESØ

i Fyen.

1 Alb. Hartkorn under Stamhuset, hvorefter han døde i Aaret 1745. Sønnen Adam Christoffer von Holsten var i sit 22de Aar Capitain, men forlod den militaire Løbebane og blev 1743 Kammerjunker, 1757 Amtmand over Nyborg og Tranefjær Amt, siden Kammerherre, hvid Ridder, 1777 Geheimeraad og 1778 Baron. Han bestyrede sine Gøbster udmærket godt, forøgede Stamhuset betydeligt, saaledes købte han 1761 en Gaard i Rue, kostede 533 Rdl. 2 Mk. og Volsgaarden i Vestlinge Sogn for 3000 Rdl., 1762 Morud Mølle for 900 Rdl., 1763 en Gaard i Vriislev for 770 Rdl., 1765 38½ Td. Hartkorn af Nytergøbset i Odense og Rugaards Amt; 1747 sit høn Birketret saavel til Holstenshuus som til Rangese, fremmede Jordernes bedre Dyrtning, saavel paa sine Hovedgaarde som paa Bøndergøbset, opstakke Stove, anlagde Teglværker, opstakke Steengjerder, plantede Hegn, opstakke Hæledsfabet og fremmede Udflytningen, fort sagt hørte til sin Tids talrige, oplyste og virksomme Gøbseiere, som værdigen opfyldte den Plads, hvorpaa Fortnyet havde sat dem. Paa Rangese opførte han en ny og anseelig Hovedbygning, hvilken stien har været benyttet til stadig Bopæl, da Hertskabet tidligere boede paa Holstenshuus. I Aaret 1779 oprettede han af Stamhuset et Baroni med et Hartkornstillæg af ialt 1209 Td. 6 Esp. 3 Fdk. og døde 1801. Rangese udgjorde ved Baroniets Doretelse 25 Td. 6 Esp. 3 Fdk. 1 Alb. frit Ager og Eng, 3 Esp. 1 Fdk. 1 Alb. Stovslyds Hartkorn, 335 Td. 6 Esp. ufrigt Ager og Eng, 2 Td. 7 Esp. 2 Fdk. 1 Alb. Stovslyds og 5 Td. 4 Esp. Møllelyds Hartkorn med 50 Gaarde, 27 Bol og 47 Huse, nemlig 43 Gaarde 22 Bol 43 Huse i Vigerløv Sogn, 1 Gaard 3 Bol 2 Huse i Vestlinge Sogn, 3 Gaarde 2 Bol 1 Huus i Haarsløv Sogn, 1 Huus i Særslø Sogn, 1 Gaard i Sfamby Sogn og 1 Gaard i Sønderbø Sogn; Tienderne udgjorde 121 Td. matr. Hartkorn, nemlig Konges og Kirketiende af Vigerløv Sogn, hver 38 Td. 4 Esp., ligesaa af Vestlinge Sogn, hver 22 Td. Hartkorn. Hovedgaardens Besætning var 120—30 Kæer; man kunde ikke regne paa at avle mere end syv Fødd.

Efter Geheimeraadens Død tilfaldt Baroniet den ælste Søn, Baron og Kammerherre Ditlev Holsten og efter dennes barnløse Død Broderen Hans Holsten, som siden blev Kammerherre, Admiral og første Deputeret i Admiralitet, Ridder af Elefantorden og Dannebrogsmænd; han købte 1828 Røstebølle med 355 Td. 6 Esp. Hartkorn og indlemmede det i Baroniet, da der i dets Errectionspatent opmuntres til at fjerne mere beleiligt Jordegods isærlig Rangese; et Mageskifte fandt imidlertid ikke Sted, da Admralen for den smukke Hovedbygningsskyld nødig vilde afstaae Rangese, men forbeholdt sig og Sueseser for i deres Levetid at træffe saadanne Forandringer desangaaende, som kunde

være stemmende med Errectionspatentet. 1848 vandt Admralen for Høiesteret en vigtig Proces, hvorved de fra ham nedliggende Kinters ægte Descenderer af Mand- eller Vindefjøn erkjendtes arveberettigede til Baroniet fremfor hans Broderbørn. Aaret efter døde han og Baroniet tilfaldt Baron Adam Christoffer Holsten-Cariffius, Kammerherre, Commandar af Dannebrog og Nordstjernens, Dannebrogsmænd, som allerede i en længere Aarække havde besidret Eiendommene for Faberen; forrige Aar tilfaldt ham det betydelige Høiesterkommis Cariffius; hvilket Navn og Baaden han derefter antog. Af Gøbset ere i den seneste Tid 8 Gaarde og Vølfsteder bortarvefæstede med Ret til at sælge og pantsætte.

Rangese Gaard og Gøds bestaaer nu af følgende: Hovedgaardens Bygninger og tilliggende Hauger oplage et Areal af 25½ Td. Land; under Drift ved Forpagtning er ialt omtrent 315 Td. Land; det derpaa hvilende Hartkorn udgjør 57 Td. 3 Esp. 2 Fdk. ¼ Alb. Stovene udgjøre et Areal af omtrent 930 Td. Land, hvorpaa hviler Stovslyds Hartkorn 23 Td. 6 Esp. 2 Alb. og Ager og Eng Hartkorn 8 Td. 4 Esp. ¼ Alb. for senere fra Agerland indtagne Stovstrækninger. Bøndergøbset ligger i Stovby og Odense Herreder i Vigerløv, Korup, Haarsløv og Fangel Sogne og bestaaer af: 8 Gaarde og Vølfsteder overdragne i Arvesæfte med Kettighed til at sælge og pantsætte, af Hartkorn ialt 25 Td. 7 Esp. 1 Fdk. 1½ Alb. og et Tilliggende af tilfammen 294 Td. Land Areal; 51 Gaarde og Vølfsteder i Løvsæfte med Hartkorn ialt 187 Td. 2 Fdk. ¼ Alb. og et Tilliggende af Areal circa 1917 Td. Land; 22 Huse med Jordtilliggende, ligesledes overdragne i Livsæfte med Hartkorn 58 Td. 3 Esp. 1 Fdk. ¾ Alb. og Areal circa 239 Td. Land; 16 jordløse Huse hver med en Have paa 2 Esp. Land, ialt med Hartkorn 2 Esp. 1 Fdk. 2½ Alb. Under Gøbset og indbefattede under de nævnte Høstegaarde ere 2 Møller med 3 Td. 5 Esp. 2 Alb. Møllelyds Hartkorn. Fremdeles hører til Gaarden Vigerløv og Vestlinge Kirker med Kirkes og Kongetienden. Vigerløv Sogns Konges og Kirketiende ere hver for sig maticulerede for 38 Td. 4 Esp. og det tiendehede Hartkorn udgjør 433 Td. 6 Esp. 2 Fdk. 1½ Alb., Vestlinge Sogns Konges og Kirketiende hver maticulerede for 22 Td., det tiendehede Hartkorn udgjør 295 Td. 1 Fdk. 2½ Alb. For Konges og Kirketienden af noget contribuable Hartkorn, omtrent 19 Td., der er indbefattet i det ovennævnte for Vigerløv Sogn Anførte, og som drives under Hoved

LANGESØ

i Fyen.

gaarden Margaard, oppebæres Kirkeiende af hened 36 Tdr. Hartorn i Ulberud Sogn, efter et i ældre Tider stæet Magelæg.

De aarlige Indtægter af Gaard, Gods og Tjener ere: Forpagtningsafgift af Langeis Hovedgaard: 166½ Tdr. Rug, 166½ Tdr. Byg og 166½ Tdr. Havre, og i Penge 400 Rbd. Arveskæftafgifter: Rug 25 Tdr. 7 Sp. 1½ Fd., Byg 31 Tdr. 7 Sp. 2½ Fd., Havre 25 Tdr. 7 Sp. 1½ Fd. Landgilde, Hovnings- og Huns-Afgifter: 3 Korn 36 Tdr. Rug, 36 Tdr. Byg, i Penge 1997 Rbd. 5 Mk. 2 Sk. Vederlag for Konges- og Kirkeienden af Wigerløv og Wøflinge Sogne samt for Kirkeiende af omtrent 36 Tdr. Hartorn af Ulberud Sogn er: Rug 271 Tdr. 3 Fd., Byg 272 Tdr. 2 Sp. 1½ Fd., Havre 265 Tdr. 2 Sp. 3½ Fd.

Brutto Indtægten af Stovene er omtrent 8769 Rbd.

Sagn. Fru Ibe Kathlau, som døde i Aaret 1700 har givet Sagnet saare meget at bestille. Hun var, fortæller der, streng og ond imod Bønderne og sine Folk, men holdt desmere af Hunde, hvoraf hun havde en stor Mængde, en 60 Stykker, som sit Lov til at gaae op paa Bordet og tage først, hvad de vilde, naar der skulde spises, og deri maatte Jngen hindre dem, men Folkene undte hun knap den Høde, de behøvede, var meget paapassende, bagede selv Voghvedepandfager og smurte selv Panden med Hesteføer, ligesom hun ogsaa selv gif ud i Marken med Grød til Folkene. Paa sine mange Hunde satte hun alting overstyr og blev saa fattig at hun tidt, naar der kom Fremmede, maatte laane hos Bønderne i Ulstrupgaard. Engang kom hendes yngste Søn, som senere blev Hofmarskalk og boede paa Søby Søgaard; han skulde drage i Krigen og manglede Penge til sin Udrustning, men hun havde kun 4 Mark at forstrække ham med. Da blev han vred, betredede hende at hun satte den Formue til paa Hunde, hvormed hun kunde have hjulpet sine Børn, og gav Befaling til at samle alle Hundene i Gaarden, hvorrefter han gif op paa Stølen over den store Dør i Stuehuset og ihjelskjød dem allesammen; men hun fik siden andre igjen. — En Nat fik Rudst og Tjener Dødre at komme for Døren med den forspændte Kæret; Fruen satte sig ind og de hjørte ned igjennem den gamle Allee, hvorrefter Rudst spurgte, hvor han skulde hjøre hen? Vigefrem! var Svaret. Paa engang hørte Rudst en innet mere til Hestenes Trampen eller Bognens Rumlen: uagtet de kom rask frem, var det dog siensynligt at hverken Heste eller Bogn berørte Jorden og saaledes

gif det længe til de kom til en stor Gaard. Fruen stod af og gif ind, de Andre bleve holdende; da det imidlertid varede længe, var bælmerst og et hæsligt Uveir, stod Tjeneren af og ligede gennem Nøglehullet, hvor han da saae Fruen sidde og blive skjæmmet af en Person, saa at Blodet flød efter Kammen. Omfider kom Fruen ud, steg i Bognen og de hjørte bort paa samme Maade, som de vare komne, til de naaede Alleen, da de atter hørte Hestenes Trampen og Bognens Rumlen, saa at de nu igjen vidste sig paa Jorden. Da Tiden kom at Fruen skulde døe, som var en Søndag, lod hun alle Folk gaae i Kirke undtagen Tjeneren, som jævnlig maatte gaae ud og see op i Luften efter Hævlen, som ogsaa omfider kom og hentede Fruen ud af et Bindue, men Tjeneren satte sit Helbred aldeles til, saa han siden var daarlig. Blodet af Fruen sad altid siden i gamle Langesøes Bygning paa Bæggen i det Værelse, hvor Franden havde taget hende, og ved hendes Død toge alle hendes Hunde til at tube og foer ud igjennem Binduerne, saa at der næsten ikke blev en heel Rude paa Gaarden.

Efter Fruens Død blev der sendt Bud efter to Nabofoner for at lægge hende i Kisten, nemlig Konen i Ulstrup og Konen i Nyfjølving. De fandt naturligvis ikke Riget og lagde i det Sted nogle Stene i Kisten, men hver af dem fik en Soloske i Foræring for sin Ueilighed, hvilket længe efter bleve i Familierne. Siden gif Fruen igjen og man saae hende ofte om Natten hjøre igjennem Rue Byes Gade med fire sorte Heste, hvis gloende Tunger hang ud af Munden. For at forhindre dette Spøgeri strøede Bønderne Hørfes tøvers over Gaden ved Smedien, hvorfor Fruen ikke kunde komme videre paa Veien, men hun foer da med Heste og Bogn hen under Jorden, hvorved der blev et gyseligt Bulder og Brusen, som om Byen skulde have forgaaget. Tilfids blev hun nedmanet i Sortemoose, Sænden for Gaarden i Dyrhaven, tæt bag ved Materialhuset.

Resultatet af dette Sagn bliver, foruden Fruens store Forfærlighed for Hunde, at hun har været haard, nærig og knap imod sine Folk, samt formsedentlig plaget Bønderne stærkt med Hoveri og Arbeide, hvilket i hendes Hjem i Spødsøvig var almindeligere end her, da man i hine Egne behandlede sine Livegne uden synderligt Hensyn til Menneskelighed. Almuens almindelige Havn for saadan Haardhed var her tillands altid at sende Hørfabet til Helvede, hvilket ogsaa hændtes Fru Ibe, der i andre Hensender kan have været en ganske stiftelig Kone, men nærig og knap, hvilket den danske Landalmue heller ikke let tilgiver.

